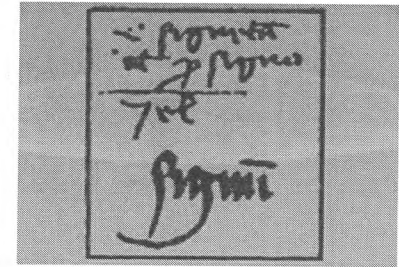

NYITRAI KONSTANTIN FILOZÓFUS EGYETEM
KÖZÉP-EURÓPAI TANULMÁNYOK KARA –
MAGYAR SZEMIOTIKAI TÁRSASÁG

A NEVEK SZEMIOTIKÁJA

SZERKESZTETTE:
BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN

NYITRA – BUDAPEST
2014

Lektorálta: Doc. Vörös Ottó, PhD.
Doc. PhDr. Kozmács István, PhD.

HAJDÚ MIHÁLY EMLÉKÉRE

©: A szerzők, 2014

ISBN 978-80-558-0656-3
EAN 9788055806563

TARTALOM

HOFFMANN ISTVÁN: Név és jelentés.....	5
VOIGT VILMOS: A nevek és különösen a népmesei nevek szemiotikájáról.....	22
SZIRMAI ÉVA: A név hatalma – a hatalom nevei.....	41
NÉMETH ZOLTÁN: Név, álnév, hatalom.....	55
TÓTH SZERGEJ: Ideológiák, rezsimek, diktatúrák és a „divat-hullámok” nevei napjainkban.....	65
BAUKO JÁNOS: A tulajdonnév identitásjelölő funkciója.....	78
HAINDRICH HELGA ANNA: A keresztnév mint az identitás szimbolikus jele.....	97
SCHIRM ANITA: A személynevekhez kötődő nyelvhasználói vélekedésekről.....	110
FARKAS TAMÁS: A névtelenség és a megnevezés alapkérdéseiről.....	124
ÚJVÁRI EDIT: Névtelen mesterek és szignatúrák a középkori művészetben.....	139
MIKESY GÁBOR: A jelentésszerkezet változásai mikrotoponimák körében.....	155

A tulajdonnév identitásjelölő funkciója¹

BAUKO JÁNOS

Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra
baukoj@gmail.com

1. A tulajdonnév funkciói

A tulajdonnév társadalmi meghatározottságú nyelvi jel. SZÉPE GYÖRGY azt írja, hogy a tulajdonnév nyelvi vonatkozású antropológiai univerzálé. A névadási funkció nem tisztán nyelvi (kommunikációs) funkció, hanem a nyelv segítségével gyakorolt antropológiai funkció (SZÉPE 1970: 308–309).

A tulajdonnév fő funkciói közé tartozik az identifikáló/azonosító, differenciáló/megkülönböztető, individualizáló/egyényt/egyedítő funkció. A különböző tulajdonnév-meghatározásokban (vö. HAJDÚ 2003: 49–59) is szerepelnek az említett funkciók. BALÁZS JÁNOS szerint a tulajdonnév elsődleges funkciójában azonosító jellegű egyedi megjelölésre használatos nyelvi jel (BALÁZS 1963: 52). J. SOLTÉSZ KATALIN az azonosítást és a megkülönböztetést tartja a tulajdonnév fő funkciójának: a tulajdonnév olyan nyelvi elem, amely a létezők (vagy képzeletbeli létezők) bizonyos kategóriába tartozó azonos fajú egyedek egymástól való megkülönböztetésére és önmagukkal való azonosítására szolgál (J. SOLTÉSZ 1979: 173). Terjedelmesebben határozza meg a tulajdonnév fogalmát HAJDÚ MIHÁLY, aki az egyénítésben, azonosításban és megkülönböztetésben látja a név alapvető funkcióját: tulajdonnév az a nyelvi jel, amelyet alkotója (s ez lehet több személy, grémium is) egy valami (objektum: személy, hely, állat, tárgy, dolog, fogalom stb.) vagy egy összetartozó csoport (emberek, állatok, földrajzi helyek, tárgyak, dolgok, fogalmak stb.) azonosítására hoz létre, s azt általában kisebb-nagyobb közösség elfogadja, használja, a nyelvtudomány pedig a közszavaktól való

¹ Készült a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának támogatásával.

megkülönböztetését (a magyarban nagybetűs helyesírását) elhatározza (HAJDÚ 2003: 58). HAJDÚ a tulajdonnév nyelvi rendszerben betöltött szerepével kapcsolatban is hangsúlyozza a név egyedítő, azonosító funkcióját: a tulajdonnév a mondatban főnévként viselkedő nyelvi jel, de nem egyetlen főnév, hanem egyedítésre, azonosításra szolgáló hang, betű, szó, szókapcsolat vagy szavak csoportja, akár mondat vagy szöveg is lehet (HAJDÚ 2003: 130).

Az egyénítés, azonosítás, megkülönböztetés a tulajdonnév fő funkciója. Az alapfunkciókon kívül a névtani szakirodalomban egyéb névfunkciókról is olvashatunk.

MILOSLAVA KNAPPOVÁ a tulajdonnév öt funkcióját különíti el: 1. A nominációs, individualizáló, differenciáló funkciók az alapfunkciók, melyek a társadalmi meghatározottságú identifikációt szolgálják. 2. Az asszociációs, evokatív, konnotatív funkció (ezen belül említi az ideológiai, mitologizáló és honorifikáló funkciót) a tulajdonnevek gazdag jelentésrétegzettségére, információtartalmára utal, enciklopédikus jellegű. 3. A szociális funkcióhoz sorolja a következő tényezőket: hely, idő, valamint társadalmi, felekezeti és nemzetiségi hovatartozás. 4. A deskriptív, karakterizáló funkció a beszélő (leíró) nevre jellemző. 5. Az expresszív, emocionális, pszichológiai funkcióval szoros összefüggésben van az esztétikai és poétikai funkció (I. KNAPPOVÁ 1992).

VINCENT BLANÁR utal arra, hogy bizonyos funkciók a köznevek és tulajdonnevek esetében megegyeznek, s e két kategória között szoros összefüggés mutatkozik. A közös funkciók között említi a megnevező/nominációs, kommunikációs, felhívó, expresszív és deiktikus funkciót. A tulajdonnév egyik fő funkciójának a társadalmi meghatározottságú identifikációt tartja, amely szociolingvisztikai jellegű (I. BLANÁR 1996).

RUDOLF ŠRÁMEK (vö. ŠRÁMEK 1989, 1999: 22–34, 2003) szerint a tulajdonnév funkciójának értelmezése szerteágazó a névtanban, felsorolja az általa ismert névfunkció-terminusokat – nominációs, identifikáló, differenciáló, passzív, aktív, referenciális, szociális, expresszív, emotív, pszichológiai, szociológiai, ideológiai, deskriptív, konnotatív, metalingvisztikai, pragmatikai, fatikus, mitologizáló, areális, temporális, lokalizáló (a helyneveknél) stb. –, és egy részüket értelmezi. A tulajdonnév jel voltát összefüggésbe hozza a név szemiotikai funkciójával. Az aktív onimikus funkciók közé tartoznak az

alapfunkciók (nominációs, individualizáló, differenciáló), a passzívokhoz az egyéb mellékfunkciók. ŠRÁMEK kiemeli a tulajdonnév kommunikációs funkciójának fontosságát, melyet a tulajdonnév univerzális sajátosságának tartja (l. ŠRÁMEK 2003). A kommunikációs funkció magába foglalja az általános (tulajdonnévi státusra utaló), specifikáló (tulajdonnévfajtára utaló) és referenciális (valakire, valamire utaló) funkciót. A névtudományban a funkció terminus arra utal, hogy az adott nyelvi jel tulajdonnévként funkcionál, ezt általános onimikus funkciónak nevezhetjük. Ez a funkció a specifikáló onimikus funkció által valósul meg, amely utal a tulajdonnév fajtájára. Az általános és specifikáló onimikus funkció elválaszthatatlan egymástól.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR egyaránt felhívja a figyelmet arra, hogy a tulajdonnév esetében a jelölt entitás egyediként azonosítható a beszédeseményben részt vevők számára, hozzájuk viszonyítva, miközben előhívódik a típusjelleg is. A tulajdonnév egyszerre típus és megvalósulás (TOLCSVAI NAGY 2008: 38). A tulajdonnév nem nyelvi kritériumok, hanem szociokulturális körülmények révén lesz név, és a hallgatónak, az olvasónak valahonnan tudnia kell, hogy az a nyelvi entitás, ami elé kerül, név és nem más valami (TOLCSVAI NAGY 1997: 603). A névhasználók névkompetenciával rendelkeznek. A neveket az egyén a kultúra részeként nyelvi elemként ismeri meg társadalmi-nyelvi szocializációja során, s ezzel együtt formálódik az a képessége, hogy felismeri, megfelelően használja őket, sőt újabbakat is alkot (HOFFMANN 2010: 53). A jel hasonló jelek között születik meg, s a jel akkor értelmezhető, ha tudjuk mely jelcsoport részeként került elő (VOIGT 2011: 23). Például az *Ajándék*, *Napsugár*, *Virág* szavakat akkor értelmezzük tulajdonnévként, s azon belül női keresztnévként, ha tudjuk, hogy e jelek az adott társadalomban, illetve szóbeli vagy írásbeli kontextusban női keresztnevekre vonatkoznak. A név mindig jelöl valakit, valamit. A jelnek egyetlen hordozója van a tulajdonnév esetében, amely adott térben és időben csak egy denotátumot azonosít. HAJDÚ MIHÁLY szerint a tulajdonnév olyan szó vagy szavak csoportja, amely az emberek gondolatcseréjében egyetlen jelöltre vonatkozik (HAJDÚ 1994: 8).

J. SOLTÉSZ KATALIN írja, hogy a tulajdonnevek gazdag asszociációs tartalommal telítődnek, s ezen alapul emlékeztető és stilisztikai funkciójuk. Az emlékeztető funkció fontos kulturális és ideológiai tényező, a stilisztikai funkció a mindennapi életben és

irodalomban is érvényesül. Minden közösségben kialakul egy sajátos névkultúra, névstílus, névzlés, ennek időszaki változásaiból adódik a névdívat. A szépirodalomban mind a valódi nevek felhasználása, mind a névfikció értékes stílusesszéköz (J. SOLTÉSZ 1979: 173).

TÓTH SZERGEJ a tulajdonnév státuszjelző funkciójával kapcsolatban megjegyzi, hogy a nevek összekötik az embert azzal a társadalommal, csoporttal, amelybe beleszületett, sőt számos esetben a szociális státust jelölő szerepet is betöltik, jelzést tartalmaz(hat)nak viselője társadalomban betöltött helyét illetően (TÓTH 2013: 67).

A tulajdonnevek egyes fajtáinak tárgyalásakor egyéb névfunkciók említésével is találkozhatunk. N. FODOR JÁNOS a családnevek funkcionális-szemantikai elemzési modelljében a név funkciója alapján csoportosítja a családneveket. A névrész sajátosságjelölő funkcióján belül a következő funkciókat különbözteti meg: individuális funkció – az elnevezett személy egyéni attribútumai jelennek meg a névadásban (pl. külső és belső tulajdonság), perszonális funkció – az elnevezett más emberekkel való kapcsolatára utal a név (pl. rokoni, néppel való kapcsolat), szociális funkció – az elnevezett társadalmi szerepére vonatkozik a név (pl. foglalkozás, vagyoni helyzet), lokális funkció – a személy valamely helyhez (birtok, lakó- vagy származási hely) való viszonyára utal a név (N. FODOR 2010: 72–81).

HOFFMANN ISTVÁN a tulajdonneveket gazdag, strukturált jelentéssel rendelkező nyelvi jelekként értelmezi. A név és identitás című tanulmányában (l. HOFFMANN 2010) írja, hogy a nyelvi és kulturális kötöttségeket mutató, az azonosítást szolgáló tulajdonnevek az egyén önazonosság-tudatában fontos szerepet játszanak. A neveknek ezt a funkcióját *identitásjelölő szerep*-nek nevezi. Megemlíti, hogy a névnek nemcsak az én azonosításában, hanem a személyiség változásában, az egyén identitásépítésében is szerepe van. A nevek használatával, módosításával és új nevek adásával ugyanis folyamatosan kijelöljük, pontosítjuk a helyünket a világban. A név identitásváltásra is utalhat. HOFFMANN példaként hozza fel a 19–20. századi névmagyarosítási hullámot – elsősorban a családneveket érintette, de megmutatkozott a keresztnévállomány átalakulásában is (vö. FARKAS 2009, FARKAS – KOZMA 2009, JUHÁSZ 2005, KARÁDY – KOZMA 2002) –, valamint a művész- és az álnevek használatát, melyekben az én megváltoztatásának, a ténylegestől eltérő megjelenítésének szándéka munkál (vö. NÉMETH 2013).

2. Az identitás fogalma, a tulajdonnév mint identitásjel

A különböző tudományterületeken az identitás fogalmának eltérő meghatározásaival találkozhatunk.

Az identitás az önmagunkkal való azonosság vagy valamely csoporttal való azonosulás érzése, élménye (ÉKSz. 2003: 553). A személyes (perszonális) identitást én-azonosságnak, a csoportos (szociális) identitást mi-azonosságnak nevezhetjük. Minden egyén egy (vagy több) csoport tagja is egyben, ezért a két identitástípus szoros kölcsönhatásban van egymással. Az identitás társadalmi, illetve „szociogén” jelenség (l. ASSMANN 2013: 134). Az egyén identitását befolyásolja a csoport identitása, és fordítva, a csoport identitását is befolyásolja az egyén identitása, hatással van annak a csoportnak az önazonosságára, melynek részeként meghatározza önmagát.

Az identitás a személyiségnek nevezett konstrukció és a társadalmi struktúra közé elhelyezhető közvetítő kategória, amely az egyén–társadalom viszonyt reflexív módon és szimbolikus formákban építi fel. Az identitás objektív és szubjektív aspektusból is megközelíthető. Az azonosulási folyamatokban szerepet játszanak a kognitív mozzanatok, az identitáskonstruálási műveletek lényege: önelhelyezés a szociális térben, az adott társadalomban a kultúra szerves részeként működő „identifikációs igények” és „identitásmodellek” felhasználásával (PATAKI 1982: 300–301).

GEREBEN FERENC az identitástudatot összetett – egy virtuális térbeliségben –, „vertikálisan” és „horizontálisan” egyaránt rétegzett fogalomnak tartja (GEREBEN 1999: 58). Az önmeghatározás „vertikális” mozzanataként az egyén elhelyezi magát a társadalmi erőterben, tisztázza, hogy milyen kapcsolatot, kötődéseket épít ki (vagy fogad el) a társadalmi közösségek különböző szintjeivel, kezdve a családdal a lokális, szakmai stb. csoportokon, a vallási és nemzeti közösségen át egészen az emberiségig. A térbeli identitás „horizontális” módja bemutatja a közösségekhez való viszony egymás mellett elhelyezkedő különböző színtereit (a csoport-hovatartozás értelmi-érzelmi megélését, a csoportönképet, a kulturális és a vallási identitástudatot stb.). Az identitástudatnak időbeli dimenziója is van, amely az (egyéni, családi, lokális, nemzeti) múlttal kapcsolatos tudati képektől a jelenen át a jövőről alkotott elképzelésekig terjed (l. GEREBEN 1999). Az identitás nem statikus, hanem dinamikus entitás,

mivel az idő – tér – társadalom dimenziótól függően változik.

Az identitás fogalmának tág értelmezése lehetővé teszi a név és identitás kapcsolatának különféle szempontok alapján történő megközelítését.

PATAKI FERENC a tulajdonnevet embléma (jelmép, szimbólum) jellegű identitáselemnek tartja, szerinte az identitáselemek öt típusba sorolhatók (PATAKI 1987: 38–39):

- a) antropológiai identitáselemek, mint a nem, életkor, családi-rokonsági viszonyok, etnikai hovatartozás, fizikai stigmatizáltság,
- b) pozicionális (vagy szerep-) és csoportidentitáselemek, réteg-hovatartozások, szakmai és lokális-regionális minősítések, társadalmi szerepek,
- c) társadalmi minősítési műveletek és a beszédaktusok révén előállított identitáselemek (jogi eljárások, egészségügyi, kulturális és statisztikai műveletek stb.),
- d) az ideológikus identitáselemek (ideológiai-politikai, erkölcsi, vallási eszmerendszerek...),
- e) embléma jellegű identitáselemek (név, egyes fizikai jellegzetességek, azonosítási szimbólumok, divatok).

A tulajdonnév mint identitásjel különböző identitáselemekre utal(hat): nemre, életkorra, családi-rokonsági viszonyra, etnikai hovatartozásra, társadalmi szerepre, kulturális státusra, jogi eljárásokra, ideológiai-politikai sajátosságokra, vallási hovatartozásra, stb. Mindenfajta identitás társadalmi konstrukció lévén kulturális identitás. A kulturális identitás tudatos részvétel valamilyen kultúrában, egy adott kultúra megvallása (ASSMANN 2013: 137). A tulajdonnév kulturális státusa a név szemantikájának fontos részét képezi, a nevekben a társadalomnak a kultúrája rögzül (l. TOLCSVAI NAGY 2008, HOFFMANN 2010).

GEREBEN FERENC hangsúlyozza, hogy az anyanyelv, nyelvi összetartozás mint identitáselem az identitáson belül centrális szerepet játszik. A kisebbségi (szórvány-) helyzetben élők nemzeti hovatartozástudata, önképe és kulturális identitástudata (az asszimilációs tendencia ellenpárjaként és ellenszereként) hajlamos a felerősöedésre (l. GEREBEN 1999).

A tulajdonneveknek etnikai identitásjelölő funkciójuk is van/lehet. A nevek utal(hat)nak az egyén, illetve közösség etnikai

identitására, nyelvi hovatartozására, anyanyelvére. Az etnikai identitás én-rendszerünknek az az összetevője, amely a nemzeti-etnikai csoportokhoz tartozás tudatából és élményéből származik.

SZARKA LÁSZLÓ szerint az etnicitás nem egyszerűen az egyén és a csoport etnikai tulajdonságainak (pl. a származásának, nyelvének, hiedelmeinek, szokásainak, kultúrájának) az összessége. A csoport etnikai önmeghatározása mellett rendkívül fontos az egyén és a csoport közötti viszonyrendszer, valamint az ezt meghatározó etnikai és nem etnikai tényezők rendszere, nem kevésbé a más csoportokkal szembeni elhatárolódás, illetve mások rólunk alkotott külső megítélése. Az etnicitás az etnikai sajátosságokon túl olyan bonyolult és nyitott viszonyrendszer, amely az egyes etnikai csoportok belső és külső meghatározásában döntő jelentőséggel bír. A kisebbségi közösségek belső (önkép, önazonosság) és külső meghatározásának alapja a csoportok anyanyelve és anyanyelvi kultúrája. A kisebbségi magyar nemzeti közösségek identitásának alapja a magyar anyanyelv, ezért fontos, hogy megfelelő jogi és társadalmi státusszal rendelkezék (SZARKA 2001: 15–16).

3. A tulajdonnevek etnikai identitásjelölő funkciója

A továbbiakban a szlovákiai magyarok által használatos tulajdonnevek etnikai identitásjelölő funkciójával foglalkozom². A szlovákiai magyarok névhasználatára hatással van a magyar–szlovák kétnyelvű környezet. A bilingvis közösségben a tulajdonnevek szélesebb körből válogathatnak a névhasználók. A tulajdonnevek egyik vagy másik nyelvből való kiválasztását, használatát a társadalmi környezet, a kommunikációs helyzet (formális vagy informális), a kommunikációs partnerek, pragmatikai tényezők befolyásolják. A társadalom és névhasználat szoros összefüggésben van egymással (vö. BAUKO 2012).

A szlovákiai magyarokra a magyardomináns kétnyelvűség a jellemző, s ez a névhasználatban is megmutatkozik. Az élőnyelvben és az informális írott nyelvben az anyanyelvi (magyar) névalakok használata dominál, a hivatalos írásbeliségben azonban az államnyelv

² A szlovákiai magyar identitástudattal szociológiai szempontból bővebben LAMPL ZSUSZANNA (2012) foglalkozott.

hatására megjelennek a nem anyanyelvi (szlovák) névformák is.

3.1. A személynevek

Az egyént a társadalomban névvel identifikáljuk, a személynévnek identitásjelölő funkciója van. A név maga az ember. Minden egyén önazonosságának alapvető eleme az általa viselt személynév. A személynév az egyéni és csoportidentitást is jelöli: a keresztnév egyéni én-szimbólum, a családnév a családhoz való tartozást jelölő mi-szimbólum, a család további tagjai is viselik, öröklődik. Egy egyénnek a hivatalosan anyakönyvezett nevén túl több eltérő bece- és ragadványneve lehet, amelyek használata különböző csoportokhoz, közösségekhez kötődhet.

Szlovákiában az 1994-es anyakönyvi törvény (módosított változatát a 2006. évi 420-as törvény tartalmazza) lehetővé teszi a nem szlovák nemzetiségű nők számára a családnév *-ová* toldalék nélküli bejegyzését, a keresztnév anyanyelven való anyakönyvezését, illetve kérvényezhető a régebben szlovákul anyakönyvezett név magyarosítása (vö. BAUKO 2011, LANSTYÁK – SZABÓMIHÁLY 2002). A szlovákiai anyakönyvi hivatalokba magyaros alakváltozatban bejegyzett nevek utalnak a névviselő/egyéni/család etnikai identitására.

Az egyén a születésekor nem maga választja nevét, hanem a szüleitől, hozzátartozóitól kapja. Felnőtté, szülővé válva már ő játszik/játszhat szerepet a gyermeke keresztnévválasztásában, névadó lesz/lehet. Kisebbségi környezetben a névválasztásnál fontos tényező (lehet) az egyén etnikai identitása. A szlovákiai magyarok egy része anyanyelvi formában, magyarul anyakönyveztetni gyermeke nevét, ezáltal utalva az újszülött, illetve a család magyar nemzetiségére. A szlovákiai magyarok másik része szlovákul anyakönyveztetni gyermeke nevét. Ebben szerepet játszhat az is, hogy a névadó neve is szlovákosan van anyakönyvezve, s ez a minta befolyásolja a név bejegyzésének módját. Azok a szlovákiai magyarok, akiknek szlovákul van anyakönyvezve a nevük, nem a bejegyzett névalakban látják etnikai identitásuk legfőbb jelölőjét, hanem abban, hogy magyar az anyanyelvük, és magyardomináns a nyelv- és névhasználatuk is. A szlovákul anyakönyvezett személynevek a szlovákiai magyarok körében az élőnyelvben, illetve a nem hivatalos írásbeliségben többnyire magyar alakváltozat(ok)ban használatosak, s a szlovákos névformák a hivatalos írott nyelvben

fordulnak elő. A szlovákiai temetőekben található sírfeliratokon megfigyelhető, hogy az elhunyt magyar nemzetiségű személyek nevét többnyire magyarul (magyaros alakváltozatban) tüntetik fel a családtagok akkor is, ha az életük során szlovákul anyakönyvezett nevet viseltek.

A szlovákiai magyarok az adott kommunikációs helyzetnek megfelelően képesek használni a magyar és szlovák nyelvet, illetve a magyar és szlovák tulajdonnévformákat. A szlovákiai magyarok kétnyelvű névhasználatával azzal függ össze, hogy magyar nyelvű kontextusban a magyar névformákat részesítik előnyben, a szlovák nyelvet elváró kontextusban pedig a többségi nyelvhez alkalmazkodó névalakokat használják. Az is megtörténhet, hogy (mind szóban, mind írásban) magyar szövegkörnyezetbe szlovák névformák, illetve a szlovák kontextusba magyar névalakok kerülnek (vö. BAUKO 2013a).

A szlovákiai magyarokra a kettős család- és keresztnévhasználat jellemző. A hivatalos (formális) szinten a szlovákos névformák használata dominál, ekkor a névsorrend keresztnév + családnév, és a nők családnévéhez az *-ová* végződés kapcsolódik. A nem hivatalos (informális) szinten (írásban és élőnyelvben egyaránt) a magyaros névformák kerülnek előtérbe, ekkor a névsorrend családnév + keresztnév, és a nők családnévéhez nem járul az *-ová* végződés. A szlovákiai magyarok többsége elfogadja a kétnevűséget, mindkét névforma identitásuk szerves részét alkotja. VÖRÖS OTTÓ említi, hogy a nyelvi – kulturális – identitásbeli változást jelző névhasználati attitűd az asszimilációs készlet még látens, de nem elhanyagolható jele (VÖRÖS O. 2010: 102).

A kettős személynévhasználat nemcsak az informális kontextusra jellemző, hanem a magyar–szlovák kétnyelvű regionális újságokra, honlapokra is. A szlovákiai magyarok egy része kétnyelvű névkártyákat használ: a névviselő a magyar nyelvű névkártyán magyaros formában, a szlovák nyelvűn gyakran szlovákos alakban tünteti fel a nevét, az egyes névkártyákon eltérhet a név ortográfiája is (pl. *Kis Erzsébet : Alžbeta Kišová, Kovács Endre: Ondrej Kováč, Mészáros Zsófia : Žofia Mésárošová*). A szlovákul anyakönyvezett személynevek a magyar írott szövegekben, dokumentumokban (e-mail, cset, hivatalos vagy magánlevél, írásbeli teszt, szakdolgozat stb.) többnyire magyaros alakváltozatban jelennek meg. Az anyakönyvekben az újszülöttet bejelentő rovatban a szülő, közeli hozzátartozó autográf aláírása a magyar nemzetiségűek esetében

többnyire magyar alakváltozatban szerepel (l. VÖRÖS F. 2004, 2013).

Azokon a településeken, ahol a magyar nemzetiségű lakosok alkotják a helyi lakosság nagyobb részét, növekvőben van a magyaros anyakönyvi bejegyzések aránya. Egyes településeken az újszülöttek keresztnévének a bejegyzése magyardomináns, a szülők többnyire anyanyelvi változatban anyakönyveztetik gyermekük nevét (l. BAUKO 2013b). A névváltoztatások során egyre többen kérvényezik a régebben szlovákul anyakönyvezett nevek magyarosítását. Szlovákia magyarlakta településein a névváltoztatási kérvényt leggyakrabban a nők adják be, akik töröltetik a családnévükről az *-ová* végződést. Akik a magyaros személynévformát a hivatalos szinten következetesen használják, azok a név által etnikai identitásukra is utalnak, a személynév etnikai szimbólumként funkcionál.

Szlovákiában az anyakönyvekbe nem jegyzik be az újszülöttek, illetve szülők nemzetiségét, ezért nehezen tárhatjuk fel bővebben a keresztnév és névviselő nemzetisége közti összefüggéseket. Azokban az esetekben, amikor magyaros formában anyakönyvezzük az újszülött nevét, a név által a szülők a névviselő nemzetiségére, anyanyelvére is utalnak. Nem tudjuk, hány szlovákiai magyar anyakönyvezte szlovákul gyermeke nevét, de az újszülött-névlistákból kiolvashatjuk azt, hogy az egyes keresztneveket hányszor anyakönyvezték magyaros alakváltozatban.

Szlovákiában egyes keresztnevék csak a magyar nemzetiségűek körében fordulnak elő, etnikai identitásjelölő funkciójuk van: *Anikó, Csenge, Csilla, Csongor, Emese, Enikő, Napsugár, Ödön, Örs, Szabolcs, Tünde, Virág, Zalán, Zoltán, Zsolt, Zsombor*. Kettős keresztnevék is utalhatnak a névviselő magyar nemzetiségére: *Álmos Bendegúz, Előd Zsombor, Kincső Virág, Réka Lilla, Enikő Csenge*. Az említett keresztnevéknek nincs szlovák névmegfelelőjük, névpárjuk. A szlovákiai magyar szülők másik része olyan keresztnévet választ gyermekének, amely mind a magyar, mind a szlovák nyelvben azonos alakváltozatban használatos, elkerülvén ezáltal a név átírásával, fordításával kapcsolatos problémákat: pl. *Albert, Andrea, Angelika, Anna, Dávid, Júlia, Laura, Mária, Tamara, Tibor, Viktória*. A szlovákiai magyarok etnikai identitása többnyire nem olvasható ki a személynévükből, mivel többségük neve szlovákul van anyakönyveztetve. A rendszerváltozás előtt ritka volt Szlovákiában a kisebbséghez tartozó személyek nevének anyanyelven történő bejegyzése az anyakönyvekbe, napjainkban a szlovákiai magyarok közül

egyre többen jegyeztetik be anyanyelven, magyaros formában gyermekük nevét.

A vegyes nemzetiségű családokban gyakori a magyar és szlovák névformák variabilis használata, a személyneveket beszédhelyzettől, nyelvtől, személytől függően változathatják. A vegyes házasságban élő gyermekek számára megszokottá válik a magyar és szlovák névalakok párhuzamos használata. A magyar–szlovák vegyes házasságokban született gyermekek etnikai identitása attól függően alakul, mely nyelv használata válik dominánssá a családban, és milyen tannyelvű iskolába jár a gyermek. A vegyes házasságokban élő gyermekek egy része magyar anyanyelvűnek, de szlovák nemzetiségűnek vallja magát. A kettős keresztnév utalhat a vegyes házasságban élő szülők névadásban történő megegyezésére. Az egyik keresztnév magyar, a másik szlovák formában lehet anyakönyvezve: pl. *Hajnalka Zlatica* (magyar névpárja: *Aranka*), *Balázs Imrich* (magyar névpárja: *Imre*), *Dávid Tomáš* (magyar névpárja: *Tamás*), *Lajos Daniel* (magyar névpárja: *Dániel*), *Ernest* (magyar névpárja: *Ernő*) *Balázs, Ladislav* (magyar névpárja: *László*) *Krisztofer, Matúš* (magyar névpárja: *Mátyás*) *Aron*. A több keresztnévet viselők hivatalos érintkezésben azt a keresztnévet használják, amelyik az első helyen szerepel az anyakönyvben, az elsőként magyaros formában bejegyzett név által a hivatalos névhasználat is feltehetően magyardomináns lesz.

A szlovákiai magyarok a szóbeli kommunikáció során többnyire magyaros alakváltozatban használják a nem hivatalos személyneveket: a bece- és ragadványnév-használat anyanyelvdominánsnak (magyardominánsnak) tekinthető (l. BAUKO 2009). A magyar ajkú névhasználók magyar becenévi formákkal szólítják meg a magyar identitású névviselőt. Azokon a településeken, ahol a magyarság a helyi lakosság többségét alkotja, a szlovákiai magyarok ragadványnév-használata magyardomináns, a korpusz nagy része magyar eredetű, s az egyes kutatópontokon elenyésző számban fordulnak elő szlovák (és egyéb idegen) etimonú nevek. Az élőnyelvben használatos nyelvjárási magyar tulajdonnévformák erősíthetik az egyén, illetve közösség nyelvi és lokális (régióhoz köthető) identitását.

3.2. A helynevek

JAN ASSMANN a kollektív emlékezet térbeli és időbeli kötöttségei kapcsán megállapítja, hogy a helyszínek a csoport és az egyén

identitásának szimbólumait és emlékezésének támpontjait is kínálják (ASSMANN 2013: 39–40). A helységnevek, egyéb helynevek használatának kisebbségi környezetben etnikai identitásjelölő funkciójuk lehet.

Szlovákiában az 1994. évi 191-es számú táblatörvény (később az 1999. évi 221. számú kormányrendelet) szerint a kisebbségek lakta települések helységnevtábláján a hivatalos szlovák megnevezés mellett a kisebbségiek által használt másnyelvű változat is helyet kap, ha a helyi kisebbség meghaladja a lakosság 20%-át. Az 1999. évi 184-es számú kisebbségi nyelvhasználati törvény szerint a települések (a magyarul lakta település önkormányzatának döntése alapján) az utcanéveket és más helyi földrajzi jelöléseket, helyneveket kisebbségi nyelven is feltüntethetik.

A közösség etnikai identitásának erősségét mutató jelként értelmezhető, ha a kétnyelvű utcanévtáblákon az első helyen szerepel a magyar név. Tudomásom szerint csak egyetlen szlovákiai magyar településen, Nyékvárkonyban szerepel az utcanévtáblákon az első helyen a magyar megnevezés. Szlovákiában több magyarul lakta településen csupán az elmúlt években került sor az utcanévek rendszerének kialakítására. Az utcanévtervezés során a település magyar dűlőneveit és hagyományos utcanéveit (egy részük magyar történelmi vagy a régióhoz kötődő személyiség után kapja nevét) használják kiindulási alapként. Azokban a falvakban, ahol a magyar ajkú lakosság többségben van, ott a magyar utcanévek az elsődlegesek, majd ezeket fordítják le szlovák nyelvre.

A helységnev-változtatási kérvények is utalhatnak a közösség etnikai identitásának jelölésére. Az 1948-as helységnevrendezés során Szlovákiában 710 – zömmel magyar – település szlovák nevét változtatták meg. 1989 után az önkormányzatok arra törekedtek, hogy a magyar névhez jobban hasonlító szlovák hivatalos névre (többnyire az 1920-ban megállapított helységnevre) változtassák a település nevét (l. SZABÓMIHÁLY 2011). Az érvényes helyi népszavazások után a szlovák törvényhozás egyes esetekben jóváhagyta a település névváltoztatási kérelmét, de több önkormányzat helységnev-változtatási kérvényét elutasította (pl. *Párkány* nem változtathatta meg a történelmi személyiségről kapott *Štúrovo* nevét az azt megelőzően használatos *Parkan* névre).

A szlovákiai magyarok a mindennapi kommunikáció során általában magyar nevükön említik a közvetlen környezetük helyeit, objektumait (pl. utcanévek, bel- és külterületi nevek, környező

települések neve, üzletnevek), a lakóhelyüktől távolabb található településeket, földrajzi objektumokat viszont egyre inkább csak többségi nyelven tudják azonosítani (SZABÓMIHÁLY 2008: 45).

3.3. Az intézménynevek

A helynevekhez hasonlóan a szlovákiai magyar településeken az intézménynevek is kétnyelvűen szerepel(het)nek (vö. MISAD 2012). Az 1989-es rendszerváltozásig a szlovák nyelvű megnevezéshez igazodó, annak lefordításával keletkezett intézménynevek domináltak. Az utóbbi évtizedekben létrehozott magyar intézmények, szervezetek névadására jellemző, hogy gyakran magyar személyiségek nevét veszik fel. A rendszerváltozást követően több szlovákiai magyar iskola kérvényezte az intézmény magyar megnevezésének (*Alapiskola és Óvoda, Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola, Magyar Tannyelvű Gimnázium* típusú nevek esetében) megváltoztatását, s többnyire a régióhoz kötődő, vagy a magyar történelemből ismert magyar személyiség nevét vette fel az intézménynévbe (pl. *Döme Károly Alapiskola /Izsa/, Hetényi János Alapiskola és Óvoda /Ekel/, Katona Mihály Alapiskola /Búcs/, Kováts József Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola /Bátorkeszj/, Selye János Gimnázium /Komárom/, Tarczy Lajos Alapiskola /Hetény/).*

Szlovákiában két politikai párt képviseli a szlovákiai magyarok érdekeit, melyek kétnyelvűen használják nevüket (Most-Híd, Magyar Közösség Pártja – Strana maďarskej komunity). A Most-Híd párt neve hivatalosan kétnyelvű (a szlovák *most* köznévi magyar megfelelője *híd*), de magyar kontextusban többnyire a *Híd* magyar megnevezés használatos. A *Magyar Közösség Pártja* megnevezés MKP mozaiknévi formája használatos gyakrabban mind az írott, mind a beszélt nyelvben. A pártokba tartozó személyek magyar identitását jelzik a magyarul anyakönyvezett névalakok. A 2012-es parlamenti választásokon mindkét pártból 150 jelölt versenyzett a polgárok szavazataiért. A parlamentbe bekerült Most-Híd párt képviselőjelölt-listájának (150 személy) mintegy 25%-a tartalmazott magyarul anyakönyvezett névformát. Az 1–15. helyen induló politikusok zöme magyar nemzetiségű volt, erre a tényre a személynév formája is utalt (*Bugár Béla, Simon Zsolt, Sólymos László, Gál Gábor, Bastrnák Tibor, Jakab Elemér, Vörös Péter, Érsek Árpád, A. Nagy László, Nagy József*). A *Magyar Koalíció Pártja* (mai nevén *Magyar Közösség Pártja*) névlistájának mintegy 67%-a

tartalmazott magyar névformákat. Az 1–15. helyen induló politikusok neve utalt a névvisező magyar nemzetiségére (*Berényi József, Bárdos Gyula, Farkas Iván, Horváth Árpád, Fenes Iván, Szjgeti László, Óry Péter, Mihók Gábor, Csúsz Péter, Csáky Pál, Czibula Adam, Németh Gabriella, Forró Krisztián, Miklós László, Kiss Beáta*).

3.4. Kétnyelvű névszemiotikai tájkép

Szlovákia magyarlakta településeinek *névszemiotikai tájkép*-ét a kétnyelvűség jellemzi. A vizuális névhasználat a nyelvi tájkép részét alkotja. A hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanévek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái adják az adott terület, régió vagy városi agglomeráció nyelvi tájképét (LAIHONEN 2012: 27). A *névszemiotikai tájkép*-et a hivatalos névtáblákon szereplő tulajdonnevek (személy-, hely-, intézménynevek) alkotják, melyek információt közölnek az idegenek számára a lakosság nyelvi összetételéről, a nyelvek státusáról, a névpolitikáról. A névtörvények befolyásolják a tulajdonnevek hivatalos használatát. Magyar–szlovák kétnyelvű környezetben a kisebbségi (magyar) nyelven feltüntetett tulajdonnevek (egyéb feliratok) növelik a magyar nyelv presztízsét, a kollektív identitás kifejezői. A névtáblákon a hatalmi helyzetben levők nyelve általában felül vagy elöl van, illetve nagyobb méretű is lehet. A kétnyelvű névtáblák értelmezésében fontos a kulturális, történelmi, politikai, társadalmi összefüggések megértése, a látható, vizualizált kép létét meghatározó okozati háttér feltárása. Példaként említhetjük, hogy *A hely nevei, a nyelv helyei. Jelek a térben 4.* című négy nyelvűen (magyar, szlovák, angol, francia) megjelent könyv foglalkozik a kisebbségi nyelvi jogok történetével Szlovákiában 1918–2012 között, s érinti a helynévpolitikával kapcsolatos változásokat, valamint szemlélteti a kétnyelvű helynévtáblákat is (HORONY – OROSZ – SZALAY 2012). A többségi hatalom korlátozhatja a kisebbségi nyelvű tulajdonnevek nyilvános használatát. Ezzel kapcsolatban születtek a „táblaháború” és „névháború” kifejezések, amelyek a hely- és személynevek hivatalos használatára vonatkoztak (I. ZALABAI 1995).

4. Összegzés

A tulajdonneveknek identitásjelölő szerepük van, utalnak az egyén, illetve közösség identitására. Az egyén névhasználata befolyásolja a közösség névhasználatát, és fordítva, a közösség is hat az egyén névhasználatára. A névviselés, névhasználat egyaránt utal az etnikai csoportokon belüli hasonlóságokra, illetve a közöttük levő különbségekre. Kétnyelvű környezetben a többség és kisebbség névhasználatában azonosságok és eltérések is megfigyelhetők. A tulajdonnevek egyik vagy másik nyelvből való kiválasztását, használatát a társadalmi környezet, a kommunikációs helyzet, a kommunikációban részt vevő személyek, pragmatikai tényezők befolyásolják.

A szlovákiai magyarok túlnyomó része magyardomináns kétnyelvű (a magyar nyelvtudásuk jobb, mint a szlovák). Minél kisebb mértékben szorulnak rá a másik nyelv használatára, annál inkább anyanyelvdomináns a kétnyelvűségük, s a névhasználatuk is. A szlovákiai magyarok kétnyelvűségéből adódik a kettős család- és keresztnév-, valamint a kétnyelvű hely- és intézménynév-használat. A magyardomináns névhasználat elsősorban a nem hivatalos szóbeli és írott nyelvi színtérhez kötődik. A szlovákiai magyarok nagy része olyan településeken él, melyekben a helyi lakosság többségét teszi ki (egyes helyeken több, mint 90%-át), a mindennapok során gyakrabban használják a magyar nyelvet, ezért a névhasználatuk is magyardomináns. A hivatalos írásbeli ügyintézés során a szlovákiai magyarok nyelv- és névhasználatára szlovákdomináns, a névhasználók az államnyelvi (többségi) névmintákhoz alkalmazkodnak. A szlovákiai magyarok körében növekvőben van a személynevek anyanyelvi (magyaros) formában való anyakönyvezése. Az anyanyelvi névhasználatot névtervező, névmenedzselő tevékenységgel lehet terjeszteni.

A tulajdonnév fő funkciói közé tartozik a társadalmi meghatározottságú individualizáló, identifikáló és differenciáló funkció. A tulajdonnévnek identitásjelölő funkciója is van, a név utal az önmagunkkal való azonosság vagy valamely csoporttal való azonosulás érzésére, élményére. A tanulmányban a szlovákiai magyarok által használatos tulajdonnevek (személy-, hely- és intézménynevek) etnikai identitásjelölő funkcióját vizsgáltuk. A nevek utalhatnak az egyén, illetve közösség etnikai/nyelvi hovatartozására, etnikai szimbólumként funkcionálhatnak.

Hivatkozások

- ASSMANN, JAN 2013. *A kulturális emlékezet: írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest: Atlantisz.
- BALÁZS JÁNOS 1963. A tulajdonnév a nyelvi jelek rendszerében. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 1: 41–52.
- BAUKO JÁNOS 2009. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben*. Nyitra – Budapest: Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- BAUKO JÁNOS 2011. A szlovákiai magyarok személynévhasználatára. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk. *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 407–422.
- BAUKO JÁNOS 2012. Társadalom és névhasználat. In: SIMON SZABOLCS – TÖRÖK TAMÁS szerk. *A tudomány vonzásában. Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére*. Komárom: Selye János Egyetem. 41–56.
- BAUKO JÁNOS 2013a. Kontaktusjelenségek a szlovákiai magyarok személynévhasználatában. In: VÖRÖS FERENC szerk. *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek*. Szombathely: Savaria University Press. 69–78.
- BAUKO JÁNOS 2013b. A keresztnévek használata magyar–szlovák kétnyelvű környezetben. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk. *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem. 5–27.
- BLANÁR, VINCENT 1996. *Teória vlastného mena. Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
- FARKAS TAMÁS 2009. *Családnév-változtatások Magyarországon*. Nyelvtudományi Értekezések 159. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk. 2009. *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Budapest: Gondolat – Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- N. FODOR JÁNOS 2010. *Személynevek rendszere a kései ómagyar korban. A Felső-Tisza-vidék személyneveinek nyelvi elemzése (1401–1526)*. Magyar Névtani Értekezések 2. Budapest: ELTE.
- GEREBEN FERENC 1999. *Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népesség körében*. Budapest: Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely.

- HAJDÚ MIHÁLY 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003. *Általános és magyar névtan*. Budapest: Osiris.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. Név és identitás. *Magyar nyelvjárások XLVIII*: 49–58.
- HORONY ÁKOS – OROSZ ÖRS – SZALAY ZOLTÁN 2012. *A hely nevei, a nyelv helyei. Jelek a térben 4*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- JUHÁSZ DEZSÓ 2005. Magyarosítás és nemzeti romantika. *Magyar Nyelv* 101: 196–202.
- KARÁDY VIKTOR – KOZMA ISTVÁN 2002. *Név és nemzet. (Családnév-változtatás, néppolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudálisztustól a kommunizmusig)*. Budapest: Osiris Kiadó.
- KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 1992. K funkcionális pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost* 53: 211–214.
- LAIHONEN, PETTERI 2012. Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 3: 27–49.
- LAMPL ZSUZSANNA 2012. *A szlovákiai magyarok szociológiája. 1. kötet: Szlovákiai és magyar*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- LANSTYÁK ISTVÁN – SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2002. *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában*. Pozsony: Kalligram Kiadó.
- MISAD KATALIN 2012. A szlovákiai intézmények magyar nevének standardizálásáról. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 3: 51–67.
- NÉMETH ZOLTÁN 2013. *Álnév és maszke*. Eger: Líceum Kiadó.
- PATAKI FERENC 1982. *Az én és a társadalmi azonosság tudat*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- PATAKI FERENC 1987. *Identitás, személyiség, társadalom. Az identitáselmélet vitatott kérdései*. Akadémiai székfoglaló. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 1989. Onymické funkce a funkční onomastika. In: MAJTÁN, MILAN szerk. *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry* (Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie 6-8. mája 1987 v Smoleniciach). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV. 250–263.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita.

- ŠRÁMEK, RUDOLF 2003. Znovu o komunikační funkci vlastních jmen. In: ŽIGO, PAVOL – MAJTÁN, MILAN szerk. *Vlastné meno v komunikácii*. 15. slovenská onomastická konferencia. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV. 19–25.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2008. A határon túli névhasználat és a nyelvi tervezés. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk. *Név és valóság. (A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai)*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. 41–52.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2011. Variabilitás a helységnevek körében – okok és megoldási lehetőségek. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk. *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet. 437–450.
- SZARKA LÁSZLÓ 2001. Identitás, etnicitás, közösségépítés. A magyarországi nem magyar és a határon túli magyar kisebbségek etnikai identitásáról. In: BARÁTH ÁRPÁD et al. szerk. *Érintkező kultúrák, kisebbségi értékek (identitás, kultúra, kisebbség)*. Pécs: MTA Pécsi Akadémiai Bizottság. 15–21.
- SZÉPE GYÖRGY 1970. Kommunikációs és grammatikai megjegyzések a névről. In: KÁZMÉR MIKLÓS – VÉGH JÓZSEF szerk. *Névtudományi előadások. II. Névtudományi Konferencia*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 307–311.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 1997. Posztmodern névadás (A névjelleg megváltozása). In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk. *Az V. magyar névtudományi konferencia előadásai II*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Budapest – Miskolc: Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet. 600–606.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2008. A tulajdonnév jelentése. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk. *Név és valóság. (A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai)*. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. 30–41.
- TÓTH SZERGEJ 2013. *Nyelv, kép, hatalom*. Alkalmazott Nyelvészeti Mesterfüzetek 04. 2. javított kiadás. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- VOIGT VILMOS 2011. *Jeltudomány*. Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.

VÖRÖS FERENC 2004. *Családnévutatók Szlovákiában*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

VÖRÖS FERENC 2013. *Nyelvek és kultúrák vonzásában II. Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

VÖRÖS OTTÓ 2010. Kétnyelvűség és személynévhasználat. A Kárpát-medencei magyar párú többnyelvűség sajátos fejleményei a különböző nyelvpárok régióiban a személynévhasználatban. In: VÖRÖS FERENC szerk. *A nyelv földrajzától a névföldrajzig*. Budapest – Szombathely: Magyar Nyelvtudományi Társaság – NyME Savaria Egyetemi Központ. 101–104.

ZALABAI ZSIGMOND szerk. 1995. *Mit ér a nyelvünk, ha magyar? A „táblaháború” és a „névháború” szlovákiai magyar sajtódokumentumaiból 1990–1994*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.

JÁNOS BAUKO: Proper names functioning as identity markers

The main functions of proper names are as follows: socially determined individualizing, identifying and differentiating functions. Apart from these basic functions, the present paper overviews other name functions discussed in onomastic literature as well; and the author also presents proper names as identity markers. Proper names refer to the feelings and experiences of self- and group identity. The paper examines how the use of proper names (personal names, place names, names for institutions) adopted by people of Hungarian minority in Slovakia identifies ethnic identity. Proper names might refer to individual or collective ethnic/language affiliation; they might function as ethnic symbols.

A keresztnév mint az identitás szimbolikus jele

HAINDRICH HELGA ANNA

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest

h_helga15@yahoo.com

1. A dolgozat célja, a vizsgálat anyaga

Munkám célja megvizsgálni, hogy kisebbségi helyzetben a keresztnév választás és az adott személy, személyek identitása között milyen típusú összefüggéseket figyelhetünk meg, illetve megpróbálom feltérképezni a névválasztás háttérében meghúzódó mozgatórugókat.

Kutatásomat a romániai Csanáloson végeztem. Forrásként a római katolikus egyházi születési anyakönyveket használtam, valamint 2013 nyarán kérdőíves felmérést végeztem. A csanálói lakosság 89,9%-a római katolikus, így a római katolikus egyházi anyakönyvekben a falu lakosainak nagy része szerepel. A névanyagban két korszakot különítettem el, 1965–1989 között 644 személy született, akik 173-féle nevet viselnek. A második korszak 1990–2013, ebbe a csoportba 279 személy 156-féle neve tartozik. A vizsgálat anyagát 2012–2013 között gyűjtöttem.

A kérdőívek kitöltésekor a véletlen mintavételi módszerrel dolgoztam, hiszen így a populáció minden tagjának egyforma esélye van a mintába kerülésre. Jelenlegi vizsgálatom alapja 77 kérdőív. Csak olyan személyek töltötték ki a kérdőívet, akiknek van gyermekük, akiknek már mérlegelniük kellett, hogy milyen nevet adnak. Az adatközlők nemzeti-ségi megoszlása: 54 magyar, 19 sváb, 4 roma. Iskolai végzettség szerint: 2 végzettség nélküli, 25 alapfokú, 40 középfokú, 10 felsőfokú végzettségű. A válaszolók életkor szerint 23 és 80 év közöttiek. Érdemes lenne megvizsgálni a kapott adatok sajátosságainak időbeli változását, ám az alacsony adatszám ezt jelenleg nem teszi lehetővé. Jelen esetben együttesen vizsgálom a kérdőívek eredményeit, célom a későbbiekben nagyobb adatmennyiségen az adatközlők nemzetisége, iskolázottsági végzettsége, illetve életkora alapján csoportosítani az anyagot.

A kérdőívben összesen 23 kérdést tettem fel, ebből az első négy az adatközlő demográfiai sajátosságaira vonatkozott. 19 zárt kérdés található a kérdőívben, a lehetséges válaszokat a Likert-skála szerint